

Visiedocument Friese Energie Alliantie

Het verzilveren van kansen voor Friesland

De Friese Energie Alliantie (FEA) heeft 10 maatschappelijke organisaties als lid. Die organisaties vertegenwoordigen zeer uiteenlopende maatschappelijke belangen en achterbannen in de Friese samenleving. Desondanks is de FEA het er unaniem over eens dat de omslag naar duurzame energie een geweldige kans is voor Friesland. Een kans die met enthousiasme en ambitie kan worden verzilverd.

Uit onderzoek van het Fries Sociaal Planbureau (FSP) blijkt dat 78% van de inwoners van Friesland het tegengaan van klimaatverandering, met de energietransitie als cruciaal onderdeel daarvan, belangrijk vinden. De FEA heeft met haar visie op energietransitie dus de vinger aan de pols van de Friese samenleving. Als we met elkaar de goede dingen doen en verstandige besluiten nemen is er volop draagvlak voor energietransitie in Friesland!

Het verzilveren van de kansen die energietransitie biedt, doen de Friezen vooral zelf. Het mooie van duurzame energiebronnen is dat het vooral decentrale energiebronnen zijn. Energie wordt niet meer geproduceerd door enorme elektriciteitscentrales ver weg, in een anoniem gecentraliseerd systeem, maar is beschikbaar te maken in de directe omgeving. Duurzame energiebronnen bieden daarmee de mogelijkheid om als burger zeggenschap te krijgen over de eigen energievoorziening. Duurzame energiebronnen hebben een schaal en een rendement die het mogelijk maken als dorp, wijk, bedrijf of boer ook zelf eigenaar te worden. En dat biedt weer mogelijkheden om de opbrengsten van energietransitie ten goede te laten komen aan de directe omgeving. Bovendien kan nieuwe bedrijvigheid ontstaan, lokale werkgelegenheid worden bevorderd en kan sociale samenhang worden versterkt in wijken en dorpen. Met de juiste randvoorwaarden kan energietransitie nieuw perspectief bieden aan gemeenschappen die te maken hebben met krimp, leegloop en gebrek aan economische dynamiek.

Deze elementen sluiten goed aan bij de Friese cultuur en de drijfveren van veel Friezen. Inwoners van Friesland willen iets betekenen voor hun directe omgeving, bijdragen aan de lokale economie en willen het bovenal zelf doen. Niet afhankelijk zijn van grote bedrijven en besluitvormers elders. Het belangrijkste bewijs daarvoor is dat Friesland koploper is in het aantal lokale energiecoöperaties. Er zijn al meer dan 50 in Friesland. Vrijwel iedere Friese gemeente heeft één of meer coöperaties, waar vrijwilligers met ziel en zaligheid werken aan energietransitie in de eigen leefomgeving. Een groeiend aantal coöperaties heeft medewerkers in dienst en bieden daarmee nieuwe werkgelegenheid. Dat is een fundament om op voort te bouwen.

Om kansen te verzilveren moeten de juiste besluiten genomen worden. Het onderzoek van het FSP laat een afkeer zien van grootschalige ingrepen in het landschap, maar laat ook zien dat windmolens en zonneparken in de directe omgeving aanvaardbaar zijn als ruimtelijke kwaliteit, zeggenschap en eigendom van omwonenden goed worden ingevuld. De FEA is daarom van mening dat het vormgeven van lokaal eigendom, naast zeggenschap van omwonenden bij de ruimtelijke inpassing, voorop moet staan in de Friese energietransitie. Focus je in de RES op het creëren van de randvoorwaarden voor lokaal eigendom. Daarmee zal de betekenis van de RES voor de inwoners van Friesland aan waarde winnen.

Er is nog een andere goede reden om de lijn van lokale energievoorzieningen te steunen. De netimpact analyses van de netbeheerders laten zien dat de uitbouw van het aandeel duurzame elektriciteit leidt tot grote investeringen in het elektriciteitsnet. De systeemkosten van het energiesysteem nemen daardoor toe en de Friese inwoners en bedrijven zullen dat op termijn terugvinden op hun energierekening. Dit probleem wordt volgens de FEA grotendeels veroorzaakt doordat we decentrale opwek van duurzame energie in een centraal georganiseerd systeem distribueren. Dat is niet bepaald efficiënt. Studies laten zien dat decentrale energiesystemen 20-30% lagere systeemkosten met zich mee kunnen brengen. De voedingsbodem voor dergelijke decentrale energiesystemen is in Friesland ideaal. De grote hoeveelheid lokale energiecoöperaties bieden een goede basis om de opwek en het gebruik van duurzame energie lokaal bij elkaar te brengen. Een actieve en goed georganiseerde agrarische sector biedt mogelijkheden om duurzame energie te leveren aan nabijgelegen dorpen. Het ontwikkelen van decentrale energiesystemen is de voorhoede van technische ontwikkeling en biedt grote kansen voor innovatie en werkgelegenheid. Friesland heeft de kans hierin voorop te lopen en die kans zouden we moeten verzilveren!

Als lokaal eigendom en decentrale energiesystemen worden gecombineerd, ontstaat de mogelijkheid de opgetelde energiekosten binnen de Friese economie te houden. Er wordt in Friesland jaarlijks circa 1,5 miljard euro aan energie besteed. Als de opbrengsten van de opwek, de handel, het transport en de distributie van energie ten dele decentraal wordt georganiseerd, ontstaat een geweldige impuls voor de Friese economie. Met nieuwe werkgelegenheid en waarde-opbouw in wijken en dorpen als bijproduct. Een kans voor Friesland die verzilverd moet worden vindt de FEA.

Wat daarvoor nodig is? Visie en lef van bestuurders om een *stelselverandering* te bepleiten als Friese bijdrage aan het klimaatakkoord. Het doorbreken van het patroon dat de lasten van energietransitie in Friesland liggen en de lusten elders. Onder de juiste randvoorwaarden heeft de Friese samenleving voldoende innovatief vermogen en ondernemerschap om die systeemverandering vorm te geven. Friesland is namelijk op veel terreinen van energietransitie al koploper. De eerste bouwbedrijven die energie-neutrale woningen en kantoren realiseerden waren Friese bedrijven. Friesland is koploper in de productie van zonne-energie en groen gas. En loopt voorop in de organisatie van lokale energiecoöperaties en duurzame mobiliteit. Er zijn rondom energietransitie veel kansen in het beroepsonderwijs met perspectief op werkgelegenheid voor Friese jongeren. Er zijn kansen voor revitalisering van de agrarische sector.

Al deze ontwikkelingen geven niet alleen blijk van innovatief vermogen en ondernemerschap, maar -belangrijker nog- dragen bij aan een gevoel van trots in de Friese samenleving. Veel mensen doen mee met de 11 wegentocht of zonnebootraces en zijn trots op wat er in Friesland wordt gepresteerd. Trots op wat we zelfstandig en met elkaar kunnen bereiken in Friesland. De koplopers in de Friese samenleving en het Friese bedrijfsleven moeten gekoesterd worden en dat doe je niet door de prestaties te verpakken in abstracte getallen. Dat doe je door als Friese bestuurders een stevige ambitie neer te leggen die aansluit bij de ambities van de Friese samenleving en een uitvoeringsprogramma te vormen waarin de koplopers kunnen floreren.

Naast het aandeel duurzame elektriciteit, wordt in het RES proces ook een aanzet gegeven voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. De FEA onderschrijft dat dit een gecompliceerd vraagstuk is. Het onderzoek van het FSP laat zien dat de inwoners van Friesland er vooral last van hebben dat ze niet weten waar ze aan toe zijn. Huiseigenaren, woningcorporaties en huurders zijn bezorgd over de kosten en willen meer duidelijkheid over het handelingsperspectief. Ook voor (installatie- en bouw)bedrijven is het lastig om zich zonder systeemkeuzes goed voor te bereiden. De regionale organisatie van overheden in het RES proces biedt een ideale gelegenheid om hier als Friesland het voortouw in te nemen. Liever een eigen kader scheppen dan wachten wat er landelijk op ons afkomt. Wat ons betreft is Denemarken een inspirerend voorbeeld van een geslaagde warmtetransitie. De overheid is daar begonnen met het stimuleren van collectieve warmtevoorzieningen en het afbouwen van individuele warmtevoorzieningen in woningen. Het effect daarvan was dat in vrijwel alle wijken en dorpen in Denemarken coöperatieve warmtebedrijfjes zijn ontstaan. Daarmee werd voorkomen dat individuele huishoudens moesten investeren of met hogere energierekeningen werden geconfronteerd. De lokale warmtebedrijfjes konden vaak worden uitgebouwd tot complete lokale energiebedrijven, die werkgelegenheid, rendement en verduurzaming opleveren. Friesland heeft een groot aantal lokale energiecoöperaties die een basis kunnen vormen om collectieve warmtevoorzieningen vorm te geven. Friesland heeft ook een groot aantal agrarische bedrijven die biogas, biowarmte of zonne-stroom kunnen leveren aan de omgeving. Alle ingrediënten voor het succesvol vormgeven van een Friese variant van het Deense voorbeeld zijn aanwezig. Wat er nodig is, is een regionale warmte strategie die zowel een beleidskader als een stimuleringskader omvat voor coöperatieve warmtevoorzieningen. Daarmee zou de RES enorm aan waarde en betekenis winnen!

De centrale elementen van de Friese energietransitie zijn wat ons betreft:

- Friesland gaat voluit voor lokaal eigendom en decentrale energiesystemen;
- Friesland zoekt draagvlak voor energietransitie in het borgen van zeggenschap en eigenaarschap van omwonenden, ook waar het gaat om ruimtelijke inpassing;
- Friesland bevordert dat de energievoorziening, inclusief de warmtevoorziening, op wijk en dorpsniveau wordt georganiseerd en Friesland is niet bang daarvoor een systeemverandering in te zetten en beleidsmatig voorop te lopen;
- Friesland stelt ambitieuze doelen voor verduurzaming van de energievoorziening en doet dit om duurzaam ondernemerschap te stimuleren. Friesland stelt daarbij een uitvoeringsprogramma op dat de middengroep gelegenheid geeft aan te haken bij de vele koplopers in de Friese samenleving;
- Friesland omarmt de mogelijkheden die energietransitie biedt voor revitalisering van de Friese economie en doet dit door het energie-beroepsonderwijs te stimuleren, innovatieve koplopers te ondersteunen en agrarische bedrijven perspectief te bieden op een belangrijke rol in de Friese energievoorziening.

In de visie van de FEA is de *wijze waarop* we in Friesland energietransitie willen vormgeven dus veel belangrijker dan het vaststellen van een papieren doel voor 2030 met absolute getallen die weinig tot de verbeelding spreken. We vinden het vooral belangrijk dat een beweging in gang wordt gezet. In de basis ziet 78% van de Friezen het belang van energietransitie. Als deze groep wordt aangesproken op waarden die passen binnen de

Friese cultuur -waarden als zeggenschap, eigenaarschap, leefbaarheid en economische dynamiek in de eigen omgeving, onafhankelijkheid, koploperschap en trots- dan ontstaat massa en snelheid. Voldoende massa en snelheid om in 10 jaar tijd de duurzame elektriciteitsproductie in Friesland grofweg te verdubbelen en daarnaast grote stappen te zetten in warmtetransitie en duurzame mobiliteit.

Het vraagt wel dat bestuurders en maatschappelijke organisaties samenwerken in het verzilveren van de kansen die energietransitie Friesland biedt. Die samenwerking wil de FEA bieden en u staat er als bestuurder in Friesland dus niet alleen voor. De maatschappelijke organisaties in de FEA kunnen met hun achterbannen een groot deel van de inwoners van Friesland bereiken. Die mogelijkheid willen we graag inzetten om samen met gemeenten, provincie en waterschap vorm te geven aan een ambitieus en kansrijk Fries energiebeleid. It giet oan!